

Col·lecció Cooperativistes Catalans • 33

Josep Maria Rovira i Jané

L'afany pel benestar
de la pagesia vitivinícola

■ Josep Solé Armajach

• Col·lecció Cooperativistes Catalans — 33 •

JOSEP MARIA ROVIRA I JANÉ

**L'afany pel benestar
de la pagesia vitivinícola**

JOSEP SOLÉ I ARMAJACH

Cossetània
EDICIONS

2020

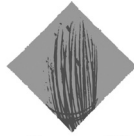
Director de la col·lecció:

Antoni Gavaldà, Fundació Roca i Galès i Universitat Rovira i Virgili

Consell Assessor:

Joaquim Albareda, Universitat Pompeu Fabra
Josep Casanovas, Universitat de Vic
Àngel Duarte, Universitat de Girona
Montserrat Duch, Universitat Rovira i Virgili
Pere Gabriel, Universitat Autònoma de Barcelona
Andreu Mayayo, Universitat de Barcelona
Ivan Miró, Fundació Roca i Galès
Xavier Palos, Fundació Roca i Galès
Josep Santesmases, historiador
Enric Vicedo, Universitat de Lleida

La Fundació Roca i Galès compta amb el suport de l'Institut Ramon Muntaner

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

Primera edició: desembre del 2020

Imatge de la portada: Edifici de l'Ateneu Agrícola de Sant Sadurní d'Anoia,
Arxiu Municipal de Sant Sadurní d'Anoia (AMSSA)

© del text: Josep Solé i Armajach

© d'aquesta edició: Fundació Roca i Galès i Cossetània Edicions

Editen:

Fundació Roca i Galès
C. Aragó, 281, 1r 1a • 08009 Barcelona
Tel. 932 154 870 • Fax 934 873 283
fundacio@rocagales.org • www.rocagales.org

9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 602 591
cossetania@cossetania.com • www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Estugraf

ISBN: 978-84-1356-019-9

DL T 980-2020

«La diferència de riquesa és el que decanta a
l'home cap a una ideologia o cap a l'altra.»

MOSSÈN JOSEP MARIA ROVIRA (1920)

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ.....	7
1. DE L'AMOR A LA TERRA I DEL SACERDOCI.....	9
2. EL PROPAGANDISTA DISCRET (1909-1918).....	15
2.1. La utilitat com a criteri d'accés a les consciències	15
2.2. El cooperativisme d'ordre al Baix Penedès	18
2.3. La Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC).....	20
2.4. De l'àmbit comarcal al de la diòcesi. El laboratori enològic	27
3. EL PROPAGANDISTA INTENSIU. UNA CARRERA METEÒRICA (1919-1926).....	33
3.1. Poeta a la seva terra: vocal de la Junta de la Federació Catòlica Agrícola de Barcelona (FCAB)	33
3.1.1. La Junta de Defensa Vitícola de Catalunya (JDVC)	38
3.1.2. Secretari de la Cambra Agrícola del Noia i de la Caixa Rural	46
3.1.3. El XXV Congrés de la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB)	48
4. LA LLUITA CONTRA L'ALCOHOL INDUSTRIAL.....	53
4.1. La campanya a Catalunya: primer quadrimestre de 1923.....	55
4.2. La campanya a Catalunya: conseller regional de la Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC)	58
4.3. La Dictadura irromp en la campanya en el seu punt àlgid.....	65

4.4. La campanya espanyola: membre del comitè interí de la Confederación Nacional de Viticultores de España (CNVE)	69
4.5. Un preu a pagar	73
5. L'OBRA IMPRESA	81
6. NOTES FINALS	85
APÈNDIXS DOCUMENTALS	87
Fragments escollits de l'obra escrita de mossèn Rovira	87
Articles de mossèn Rovira a la premsa periòdica.....	95
ABREVIACIONS.....	97
FONTS	99
Bibliografia.....	99
Hemeroteca.....	102
Fonts documentals.....	103

INTRODUCCIÓ

Josep Maria Rovira i Jané, avui, excepte per als estudiosos de l'associacionisme agrari, és un gran desconegut i, en canvi, fou un dels personatges més populars de la segona i tercera dècades del segle xx en l'àmbit de la vitivinicultura.

Fou ordenat sacerdot al setembre de 1909. Com que el seu pare havia mort al juny de 1908, el bisbat li va permetre restar prop de la seva mare, usufructuària d'una heretat a Subirats, propera a Sant Sadurní d'Anoia, la seva vila natal. El càrrec d'adjutor, a les parròquies on va ser destinat, li permeté llibertat de moviment per exercir la propaganda agrària catòlica i per treballar en oficis seglars.

En absència del seu germà hereu, instal·lat a Barcelona, es va fer càrrec de la direcció de l'heretat i, de seguida, es va fer soci de la Cambra Agrícola del Noia. Al seminari s'havia especialitzat en sociologia, però dominava l'enologia i la fitopatologia, ciències en què l'havia iniciat el seu pare.

El món contemporani havia nascut amb revolucions que donaren lloc al capitalisme i als períodes de crisi, al liberalisme i a la pluralitat de concepcions en pugna, al creixement de la població i a les desigualtats trepidants...

L'Església, vell estament privilegiat, havia sofert el trontollar cap a la modernitat; va perdre poder (abolició de la Santa Inquisició), immobles (desamortitzacions), recursos humans (dissolució d'ordes religiosos) i influència (secularització), perjudicis pels quals la condemnava. S'hi va resistir, fins a comprendre que s'havia d'adaptar als nous corrents per reeixir a recuperar terreny perdut. Li urgí combatre l'internacionalisme, declaradament ateu i en expansió. Amb aquest propòsit va emprar la figura del propagandista a fi d'engegar un procés de recristianització, que en l'àmbit de l'associacionisme es va iniciar entrats els anys vuitanta del segle XIX, i es va constituir en una de les parts de la polarització social, malgrat que va predicar i va intentar-ne, des de la seva concepció, l'harmonia.

Quan mossèn Rovira va entrar en escena s'havia evolucionat, en constatar l'Església que els seus esforços no aconseguien frenar ni la secularització ni els internacionalistes ni els rabassers. Així, dels Cercles Catòlics d'Obrers es va passar, cap al canvi de segle, a la promoció del seu nucli econòmic, com eren els gremis i les caixes rurals, i, a partir de 1906, dels sindicats mixtos als horitzontals, tendència aquesta última que es desenvolupà a Catalunya amb l'Acció Social Popular (ASP) a partir de 1912 en l'àmbit rural, frenada pel bisbe de Barcelona el 1916, que la va substituir per Acció Popular. Mossèn Rovira va viure aquesta transició.

Els disset anys que va exercir de propagandista es deixen subdividir en dos períodes. Durant el període 1909-1918, va estar destinat a Llorenç del Penedès fins al 1913, i a Sant Quintí de Mediona després, destí que li permeté accedir a la direcció del laboratori enològic de la Cambra Agrícola del Noia. Són anys cautelosos, condicionats per un context econòmic i social que dificultava la sindicació, encara que s'agreuja al període següent. D'aquest període següent, 1918-1926 —es considera el 1918 any de transició—, s'inicia el 1919 quan és destinat a Sant Sadurní. Són anys d'activitat vigorosa, en què el XXV Congrés d'Agricultura de la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB), al juny de 1922, marca una línia divisòria. 1918-1922, coincidents amb el trienni bolxevic, el continuen: funda les publicacions *Avenç Agrícola* i *La Llar*; promou cellers cooperatius i caixes rurals; accedeix, successivament, a la presidència de la Junta local de plagues del camp, a les vocalies de la Federació Catòlica Agrícola de Barcelona (FCAB) i de la Junta de Defensa Vitícola de Catalunya (JDVC), que el porta, aquesta última, a participar en mítings de la Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC); accedeix també a la secretaria de la Cambra i de la Caixa Rural de Sant Sadurní d'Anoia; formula la seva visió del problema social, etc.

Els anys 1922-1926 són els de la campanya contra els alcohols industrials, amb un abans i un després del cop d'estat de Primo de Rivera. La campanya catalana (1922-1923), en què esdevé vocal regional de la Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC), i l'espanyola, amb tot el que seguirà (1923-1926), quan accedí al comitè interí de la Confederación Nacional de Viticultores de España (CNVE) que va col·laborar a fundar.

Mossèn Rovira abandona l'eixorç discurs doctrinal per adoptar un empirisme positiu, útil per als que treballen al tros. Convençut, des del conservadorisme, que només la millora econòmica pot solucionar els problemes socials, la visualitzà en els cellers cooperatius i les caixes rurals. Però hi trobarà esculls, de manera que es llançarà a una lluita reivindicativa, al costat i dins de la Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC), per aplanar-ne algun.

Les seves reflexions, inspirades en l'experiència d'un viatge a Algèria, apunten cap a una nova teoria econòmica que trenca esquemes, però no la va desenvolupar; tampoc l'hauria pogut veure aplicar, segur; cosa que l'emmarca en el gremi dels utòpics.

1. DE L'AMOR A LA TERRA I DEL SACERDOCI

Els Rovira de cal Foradat, de Sant Sadurní d'Anoia, eren una família d'agricultors propietaris de l'heretat i el mas de la Foradada, en terme de Subirats, molt propera a la vila. L'avi, el 1858, havia construït la casa del carrer Montserrat; des d'aleshores només anaven a la masia per treballar-hi o per passar-hi temporades, com la de la verema.

Josep Maria Rovira i Jané, el quart de sis germans,¹ va néixer l'11 de setembre de 1885, a Sant Sadurní, fill de Pere Rovira i Cañameras i de Dolors Jané i Formosa. La mare era filla d'Antoni Jané i Roig, fill cabaler de pagesos benestants de Vilafranca del Penedès, i de Josepa Formosa i Majó, filla de pagesos propietaris de Sant Sadurní. L'Antoni era boter, però va invertir en una fassina. Els germans de la mare, l'Antoni i el Marcel·lí —tiets del Josep Maria—, van engrandir l'empresa dels alcohols,² que comercialitzaven amb barca pròpia, juntament amb el seu soci i cunyat, Rafael Mañé i Marquès, del Vendrell, casat amb l'Enrica, germana d'aquells i de la mare.

El Josep Maria va néixer i créixer, va ser adolescent i va iniciar la joventut vivint els temps de la fil·loxera i del conflicte social, el de la crisi vitivinícola i el dels primers passos d'un nou associacionisme agrari, que es desenvolupava com el seu propi cos i les seves capacitats intel·lectuals.

El seu pare pertanyia al grup dels Set Savis de Grècia,³ o grup de cal Guineu, grans propietaris locals que acostumaven a fer tertúlia a casa de Marc Mir i Capella. Alguns d'ells eren socis de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI). Quan la fil·loxera començava a assolar les terres del terme i de la

1. La Montserrat, la seva germana gran, va morir als tretze anys, quan el Josep Maria només en tenia quatre.

2. SOLÉ BORDES (2011).

3. MIR I COMAS, Raül M., «Els set savis de Grècia», a *La Veu de Catalunya*, 25 de maig de 1922.

comarca, la Comissió Provincial de Defensa n'envià tres d'ells a França⁴ i van tornar convençuts que el cep americà era la solució.⁵ Des d'aleshores, el grup de cal Guineu es va convertir en difusor de les noves pràctiques agrícoles que exigia la vinya americana, i amb aquesta finalitat van fundar dues publicacions: *La Comarca del Noya*, quinzenal i estrenada el 18 de març de 1888, i *Resumen de Agricultura*, mensual, a partir de l'1 de gener de 1889. Pere Rovira va col·laborar tant en l'una com en l'altra.

Talment, com a grup de cal Guineu, van participar del moviment associatiu esperonat tant per la crisi econòmica, davant la necessitat de reclamar mesures al govern, com per la crisi social, en l'intent de frenar el socialisme i l'anarquisme o les reivindicacions dels rabassers. Precisament, la llei d'associacions es va atorgar llavors, el 1887.

Alhora també van participar en la fundació de la Unió Agrícola de Catalunya (UAC),⁶ fruit d'una campanya de l'IACSI que va culminar el 12 de maig de 1889 al Teatre Principal de Barcelona, tot i que Pere Rovira es mostrava escèptic, ja que temia que es convertís en «un motllo de fer diputats».⁷ Van ser socis fundadors de la Cambra Agrícola de Vilafranca del Penedès, que neixia el 17 d'abril de 1891;⁸ més endavant, el 1893,⁹ creaven una subdelegació de l'IACSI, que cap al 1905 es va convertir en la Cambra Agrícola del Noia.¹⁰

Pere Rovira, el 1888, reivindicava la celebració d'un congrés regional,¹¹ com els que havia celebrat l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) i que s'havien aturat amb el de Barcelona de 1872. Es va fer realitat, anys més tard, al Congrés Agrícola de Sant Sadurní, del 19 de maig de 1898, que va donar lloc a la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB). Pere Rovira va ser vicepresident de la comissió organitzadora i ponent del segon tema, dedicat als empelts.¹²

4. L'informe del viatge va ser publicat a *Resumen de Agricultura*, l'1 de gener de 1889. Manuel Raventós ja n'estava informant, en números successius de *La Comarca del Noya*, a partir del 8 de setembre de 1888.

5. Pere Rovira i Manuel Raventós, en reunió al Centre Agrícola de Vilafranca, el 16 de juny de 1888, i com a membres d'una de les quatre comissions de defensa contra la fil·loxera que s'havien format al districte de Vilafranca del Penedès, van convèncer tothom que calia replantar amb ceps americans i assajar altres cultius. Vegeu *La Comarca del Noya*, 24 de juny de 1888.

6. El 5 de febrer de 1891 la UAC es reconvertia, a iniciativa del govern, en la Cambra Agrícola de Catalunya.

7. ROVIRA, Pere, «Crisi agrícola», a *La Comarca del Noya*, 12 de maig de 1889.

8. *La Comarca del Noya*, 26 d'abril de 1891.

9. PLANAS (2003).

10. No hi ha notícies de la subdelegació. De la Cambra Agrícola sabem que el 1905 va ingressar a la FACB (SAUMELL, 2002). A *L'Àpat* del 3 de març de 1906 hi diu: «La molt coneguda Associació de Culliters, de nostra vila, ve augmentant de dia en dia el nombre de socis...» Aquesta expressió podria referir-se a la subdelegació, però coincideix amb la presència de la Cambra que, efectivament, anava augmentant aquells dies el nombre de socis.

11. ROVIRA, Pere, «Congreso Regional», a *La Comarca del Noya*, 8 d'abril de 1888.

12. *Congreso vitícola de San Sadurní de Noya. 19 de mayo de 1898. Diputación de Barcelona*, Tipográfica de la Casa Provincial de Caridad.

Pere Rovira i la seva esposa, Dolors Jané, van saber educar els seus fills. Al Josep Maria, per ser fill cabaler, no li tocarà heretar els béns immobles, però demostrarà ser l'hereu intel·lectual dels pares.

Pere Rovira —per assenyalar només dues notes, i això valdria per al grup de cal Guineu en general— va ser un il·lustrat¹³ i alhora un creient. Els seus coneixements els va saber transmetre al seu fill de manera informal o, potser, no del tot informal. El Josep Maria degué aprendre d'ell tot el referent a la vinya i a l'agricultura en general, però també sobre enologia i malalties dels cultius, així com coneixements comercials, d'administració i de direcció d'una heretat, i l'hàbit de llegir i d'escriure... Aquests coneixements demostrarà que els domina, sense perjudici que els hagués ampliat o consolidat en alguna acadèmia o escola, de forma autodidacta o, més endavant, al seminari.

De Josep Maria Rovira sabem que va viatjar per Europa perquè ens ho diu, encara que no especifica els llocs ni quan. Sabem que el seminari, per a ell, va ser com una segona carrera, però tampoc ens diu per quines escoles va passar.

El seu pare li va saber transmetre l'amor a la terra: ell considerava l'agricultor com un artista,¹⁴ i el fill recull la idea que l'agricultor és un creador:

Res sugstiona tant al home i li es tan agradable com dedicar-se a un treball que l'acosti al poder infinit de crear. Que surti de les seves mans com si sortís del no res, la cosa que treballa. [...] Per mi, el millor ofici, l'activitat millor empleada, la que dona mes goig, la reina de totes les ocupacions, es la de la terra, el nobilíssim art del pagés.¹⁵

En família s'aniria educant en valors cristians: els pares eren d'anar a missa¹⁶ tots els diumenges i dies de festa —la mare potser diàriament—. L'Església¹⁷ de Sant Sadurní era força activa, tenia el seu protagonisme en les festes locals i presència en el dia a dia de la vila, celebrava puntualment els seus oficis i gaudia de cert poder de mobilització, amb les seves confraries (del Rosari, del Carme de Minerva i de les Ànimes del Purgatori), associacions religioses (l'Apostolat de l'Oració, les Filles de Maria, les Mares Catòliques i els Portadors del Crist Crucificat) i de caritat (les mutualitats de Sant Jaume Apòstol, de Santa Senyora de Gràcia i de la Puríssima Concepció, i les Conferències de Sant Vicenç de Paül).¹⁸ També educava mitjançant l'escola de les Germanes Carmelites de la Caritat, presents des de 1880.

13. ROVIRA, Pere, «El propietario», a *Resumen de Agricultura*, 1 de juliol de 1889. Havia estudiat a la Granja Experimental de Barcelona.

14. «El propietario»...

15. ROVIRA, Josep Maria, «La Terra», a *La Llar*, 15 de juliol de 1920.

16. Així ho fa entendre el mateix Pere Rovira al seu article «Congreso».

17. Sant Sadurní pertanyia al partit judicial de Vilafranca del Penedès, però la seva església, a l'arxiprestat de Martorell.

18. ADB. *Respuestas a los elencos parroquiales. Sant Sadurní de Noya, 1921.*

Dolors Jané de Rovira participava activament en algunes d'aquelles associacions, com l'Associació de Mares Catòliques, que havia estat instituïda a la vila el 1884. Era membre també de les Conferències de Sant Vicenç de Paül, instituïdes a Sant Sadurní el 1897, dedicades a atendre els pobres i fer visites als malalts; disposaven del Rober de Betlem, on es cosia roba per als necessitats.¹⁹

La família Rovira era profundament catòlica, com ho eren els Guineu, els Codorniu i tantes altres. Marc Mir i Manuel Raventós disposaven d'oratoris privats a les seves cases, «visitados frecuentemente por el párroco»;²⁰ els Rovira no, però no molt lluny de la masia hi hagué l'ermita de Sant Miquel de la Foradada.²¹ Eren famílies que, de tant en tant, aportaven algun dels seus fills o filles a la vida religiosa. Salvador Raventós, oncle de Manuel Raventós, s'havia ordenat jesuïta i se'l considerava conseller de la família.²²

Josep Maria Rovira va créixer, doncs, en un ambient propici a la vocació religiosa. Dotat d'aptituds per a l'estudi, sensible a la qüestió social, va viure el desenvolupament de les associacions agràries reivindicatives, en què el seu pare mateix hi havia posat el seu gra de sorra. El discurs de la recristianització²³ com a l'única solució als conflictes socials devia desvetllar la seva vocació al sacerdoci, per tal de ser útil a la causa.

L'agricultura i la religió, per a Josep Maria Rovira, seran conceptes inseparables si no una mateixa cosa. Si, com va deixar dit, parlar d'agricultura era parlar de religió i parlar d'aquesta era parlar d'aquella,²⁴ s'explica que mai no abusés del llenguatge religiós: «¡La terra! Paraula màgica [...]. ¡La Terra! Creadora d'homes.»²⁵

La salut del seu pare, a partir dels seixanta anys, es va anar ressentint, cosa que explicaria el seu retir.²⁶ El 1904 feia testament,²⁷ on donava instruccions

19. *Ibidem*. El 1921, Dolors Jané era secretària de les Conferències de Sant Vicenç de Paül i consellera primera de l'Associació de Mares Catòliques.

20. *Ibidem*.

21. D'origen romànic, va desaparèixer al segle XVIII a causa d'una esllavissada de terres. Vegeu <https://carlesquerol.wordpress.com/2016/07/12/el-darrer-fenomen-geologic-rellevant-de-sant-sadurnidanoia>.

22. RAVENTÓS (1931).

23. La recristianització implicava intolerància vers altres religions, l'ateisme o la secularització. L'Església pretenia exercir el control ideològic sobre la societat civil i fer dependre la política de la religió. Vegeu AUBERT (2002). El mateix papa Lleó XIII, a l'encíclica *Annum Sacrum* (25 de maig de 1899), recuperava la idea —si és que l'havien perdut— de l'origen diví del poder polític sobre tota la humanitat. Vegeu CANO (2009).

24. ROVIRA, Josep Maria, «El nostre programa», a *La Llar*, 15 de maig de 1920.

25. «La Terra»...

26. L'última aparició pública de Pere Rovira és a l'agost de 1901, com a conferenciant per la Lliga de Contribuents, al Teatre Principal de Valls.

27. ACAP. Marià Malagelada i Bramon, notari. Testament de Pere Rovira i Cañameras, 1 de juny de 1904. Núm. 90.

sobre la cura dels parrals i del raïm de taula, així com de la seva administració i venda. Perquè l'hereu treballés a la hisenda mentre la mare gaudís de l'usdefruit, li concedia la meitat dels beneficis que donessin aquells fruits, que eren part dels cultius de l'heretat.

A l'abril de 1907, tornava a cal notari per dictar un segon testament.²⁸ El raïm de taula no s'hi mencionava i, a canvi, facultava l'hereu per contractar les terres de la forma que volgués o per vendre-les. Aquest s'havia instal·lat a Barcelona, on es dedicava al comerç i als negocis, i festejava amb Assumpció Tomàs i Andreu, amb qui es casaria.²⁹ Es convertiria en un propietari absent, figura que havia estat criticada pel seu pare.³⁰ A la hisenda de la Foradada sempre hi havien treballat jornalers, mai no s'havien concedit contractes. Tota una tradició quedaria trencada.

Pere Rovira va morir el 24 de juny de 1908, un any abans que el Josep Maria acabés els estudis al seminari; aquest va expressar els sentiments de dolor i tristesa en un sentit poema.³¹

El diumenge 19 de setembre de 1909, Josep Maria Rovira oficiava la seva primera missa, a l'església de Sant Sadurní d'Anoia.³²

28. ACAP. Marià Malagelada i Bramon, notari. Testament de Pere Rovira i Cañameras, 26 d'abril de 1907. Núm. 73.

29. ANB, Capítols matrimonials; notari Josep Mercader i Vives, 13 de novembre de 1907. Núm. 401.

30. «El propietario...».

31. ROVIRA, Josep Maria, «Íntima», a *L'Àpat*, 2 de gener de 1909.

32. *L'Àpat*, 25 de setembre de 1909.

2. EL PROPAGANDISTA DISCRET (1909-1918)

2.1. LA UTILITAT COM A CRITERI D'ACCÉS A LES CONSCIÈNCIES

La direcció de *L'Àpat*³³ va cedir espai, el tercer diumenge de cada mes, a la Cambra Agrícola del Noia, i la publicació es va convertir en el seu butlletí mensual a partir del 17 de juliol de 1909. L'entitat —s'hi deia— aplegava un jovent entusiasta, decidit a prendre una nova embranzida.³⁴

Mossèn Rovira vivia a la casa paterna, amb la seva mare, usufructuària, i l'ajudava en l'administració de la hisenda, tasca que duria a terme mentre ella va conservar la vida. Al febrer de 1910, es feu soci numerari de la Cambra, es definí com a capellà i propietari³⁵ i passà a ser un d'aquells joves entusiastes. La seva presència a la vila també devia influir en la constitució de la Junta parroquial d'Acció Social Catòlica (ASC) al març. Fruit d'aquella embranzida, a l'abril, es constituïa, a redós de la Cambra, el Sindicat Caixa Rural.³⁶

Aquell abril, mossèn Rovira va ser destinat, com a adjutor interí, a Llorenç del Penedès,³⁷ poble de la comarca del Baix Penedès ben comunicat amb els del seu entorn, propers tots uns dels altres. Hi devia trobar el suport de gran part de la població —cosa potser més difícil en d'altres— ja que hi existia el

33. El primer número de *L'Àpat*, setmanari local de Sant Sadurní d'Anoia, havia sortit el 3 de gener de 1904. Fundat per Manuel Raventós, omplia el buit deixat per *La Comarca del Noya*.

34. «Vegetariana», a *L'Àpat – Butlletí de la Càmera Oficial Agrícola del Noya*, 17 de juliol de 1909.

35. *L'Àpat*, 19 de febrer de 1910.

36. *L'Àpat*, 16 d'abril de 1910. La inauguració del Sindicat Caixa Rural es va celebrar uns mesos després, a l'octubre, amb parlaments del president, Pere Mir; del secretari, Josep O. Marrugat, i del director de la Borsa del Treball de l'Acció Social Popular (ASP). Vegeu *L'Àpat*, 15 d'octubre de 1910. En pocs mesos, l'existència de la Caixa va estimular molts pagesos a fer-se socis de la Cambra, que a l'agost n'havia doblat el nombre i havia arribat a 125. Vegeu *L'Àpat*, 19 d'agost de 1911.

37. *La Correspondència de España*, 8 d'abril de 1910.

Centre Moral i Instructiu,³⁸ una associació catòlica que havia estat fundada el 1889.

Mossèn Rovira, des de Llorenç, va redactar els primers articles com a propagandista, i els publicà a *La Veu de Catalunya*, periòdic d'àmbit català. El primer, l'iniciava dient:

Preté l'Institut Agrícola de Sant Isidre convertir la nostra terra en una Associació Agrícola en cada poble y una influencia moral del representant de la Iglesia en cada una d'aquestes Associacions, lo cual no pot negarse que es hermosísimo y factible, porque'l poble arreu fa temps que ho demana.³⁹

Pocs mesos abans, el 23 de juliol, s'havia format la Federación Católica Social de Navarra (FCSN),⁴⁰ i a *La Veu de Catalunya* s'havia publicat un article que mostrava el destacat paper del clergat del País Basc i Navarra en l'associacionisme agrari d'aquelles nacionalitats, de manera que gairebé no hi havia poble sense la seva associació i un representant de l'Església (el consiliari) a la junta de cada una d'elles. L'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) l'havia reproduït a la seva revista, i la va enviar als bisbes catalans per demanar-los una major implicació perquè assolís a Catalunya el nivell basconavarrens i advocava perquè els capellans rebessin l'adequada formació amb la finalitat de ser eficaços en l'objectiu.⁴¹

Els bisbes van respondre favorablement i es comprometeren a intensificar l'acció social i també a preparar els sacerdots amb els coneixements necessaris.⁴² En aquest context, mossèn Rovira resultava idoni. Però no tot era arribar i fer ampolles...

Ab tot son moltíssims els pobles que, per dificultats no molt difícils d'endevinar de moment, se'ls fa impossible (als sacerdots) l'acció amplia y regeneradora que's demana. [...] y no poguen embestir de moment la gran amplitud de l'acció que arreu se li proposa, amb molt bon acort han comensat per montar petits Laboratoris químichs agrícols.⁴³

En arribar a Llorenç es devia informar de la situació i sospesar les circumstàncies i les possibilitats de desenvolupar l'associacionisme a la comarca, tam-

38. El Centre Moral i Instructiu equivalia als Cercles Catòlics d'Obrers; desenvolupava les activitats que l'adjectiven i també les de caire recreatiu i mutual. Els Cercles eren una novetat en la política social de l'Església, limitada fins llavors a la beneficència i a la caritat; amb ells s'endinsava en l'associacionisme.

39. ROVIRA, Josep Maria, «Agricultura parroquial I i II», a *La Veu de Catalunya*, 5 i 12 de desembre de 1910. La demanda de l'IACSI recorda la campanya de 1887-1888, que va donar lloc a la Unió Agrícola de Catalunya (UAC), només que llavors no demanava ajut a l'Església.

40. La Federación Católica Social de Navarra (FCSN) integrava noranta-dues Caixes Rurals, tres Sindicats Agrícoles i un Cercle Catòlic. Vegeu MAJUELO (1991).

41. «El clero y las asociaciones agrícolas», a *La Veu de Catalunya*, 10 d'octubre de 1910.

42. *Ibidem*. L'article adjunta una síntesi de les respostes dels bisbes.

43. «Agricultura parroquial»...

bé disposava de suport extern. Així, el Dr. Francesc Mas⁴⁴ havia escrit una carta al capellà de Bellvei —poble situat a uns set quilòmetres de Llorenç— on li demanava que constituís una Junta d'Acció Catòlica, i aquest, el mateix dia de rebre-la, el 8 de juny de 1910, li responia tot dient que ho veia del tot impossible:

18 años ha, que los socialistas predicaron con tanto fruto contra la Religión y el capital, que los mas de los hombres hicieron voto de no asistir a la Iglesia para nada. La mayoría cumplió su voto, mientras que los propietarios se ausentaron.⁴⁵

Al Baix Penedès, com a la resta de les comarques vitícoles, el moviment rabassaire, l'anarquisme i el socialisme hi havien arrelat des de llavors. Aquesta era la principal de les «dificultats» per aconseguir la unitat de la pagesia sota la fórmula d'organitzacions mixtes tal com propugnava la burgesia agrària i l'Església. Els successos de la Setmana Tràgica, molt recents, amb un alt component anticlerical, tampoc ajudaven. Si l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) demanava ajut a l'Església era perquè la burgesia tampoc hi reeixia.

Mossèn Rovira era realista. Si per les circumstàncies no es podien organitzar sindicats o cooperatives, el capellà disposava de petits recursos per millorar la situació del pagès i, així, acostar-s'hi, tot intentant fer-se'l seu amb relació afectuosa: aparells per graduar els vins, coneixements d'enologia per tal de millorar els defectuosos o informació sobre preus de mercat, cosa que ajudaria a evitar les malvendes. Mossèn Rovira, doncs, animava els pagesos «sense distinció d'idees ni partits» perquè preguntessin al capellà del seu poble, perquè escoltessin «les reflexions i bons consells del ministre de l'Evangeli», i aconsellava a aquests que, si volien ser útils als pagesos del poble on exercien però no tenien coneixements d'agricultura, n'apreguessin.⁴⁶

Limitat per les circumstàncies contextuals i convençut que només l'exemple i la utilitat podrien contribuir si no a ampliar la base catòlica entre els pagesos humils i descreguts com a mínim sí a guanyar-se llur simpatia, aprofitava qualsevol situació per relacionar-s'hi, per aconsellar-los sobre tasques, adobs, empelts o sobre la manera de millorar o salvar el seu vi, i organitzava confe-

44. Francesc de Paula Mas i Oliver (Mataró, 1860 – Girona, 1920) era, llavors, canonge magistral de Barcelona i director de la recent creada Junta Diocesana de la Federació d'Associacions d'Acció Catòlica de Barcelona (vegeu *La Vanguardia*, 6 de desembre de 1909). Havia estat, des de la seva fundació, el 1886, viceconsiliari del Cercle Catòlic d'Obrers de Mataró, i consiliari des de 1904. A partir de 1915, serà bisbe de Girona.

45. ADB. Carta de Josep Postius, prevere, al M. I. S. Dr. D. Francesc Mas, prevere. Bellvei, 8 de juny de 1910. Francesc Mas devia escriure, en el mateix sentit, a totes les parròquies de la diòcesi on Acció Catòlica encara no fos present.

46. És possible que mossèn Rovira assessorés capellans de la comarca en qüestions agrícoles, que els donés graduadors i que els instruís sobre aquests.

rències amb diapositives, com va fer a Banyeres del Penedès⁴⁷ i a Llorenç del Penedès⁴⁸ i, segurament, a d'altres poblacions de l'entorn.⁴⁹

Era una forma de donar-se a conèixer, de guanyar popularitat; a més, força població comarcana devia conèixer les seves arrels: era fill de Sant Sadurní, fill del Foradat, d'un dels homes que més havien fet per difondre la replantació.

2.2. EL COOPERATIVISME D'ORDRE AL BAIX PENEDÈS

El juny de 1906, el jesuïta Pare Vicent,⁵⁰ després de conferenciar a Barcelona,⁵¹ es va aturar a Vilafranca del Penedès i al Vendrell, on va animar a constituir sindicats agrícoles. Un sindicat posaria en íntima relació el clergat amb el poble, mitjançant la figura del sacerdot com a director espiritual de l'entitat (era el que demanaria l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) a l'Església el 1910).

Un articulista del Vendrell, crític amb el que havia proposat Vicent, es preguntava: «¿Per qué no constituïeixen dits Sindicats els agricultors mateixos sense ingerencias extranyas?»⁵²

Amb tot, sembla que el pas de Vicent pel Vendrell alguna llavor hi va deixar, ja que aquell mateix 1906 es formava una comissió que va iniciar tràmits per constituir un Sindicat Agrícola. No va seguir exactament el model proposat pel jesuïta, però Balmes⁵³ havia dit que cada organització s'havia d'adaptar a les

47. *Diario de Villanueva y Geltrú*, 20 d'abril de 1911.

48. *El Baix Penedès*, 25 de maig de 1911.

49. El reciclatge del pagès era un dels objectius de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) i de la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB). El 1906 es va crear la Càtedra Ambulant Pere Grau, a Sant Sadurní (BERNAT, 2013); també de l'Estació Enològica de Vilafranca del Penedès (SAUMELL, ARNABAT i ROMEU, 2003), i posteriorment de la Mancomunitat de Catalunya. En aquest moviment pedagògic hi podem situar mossèn Rovira i, amb ell, l'Església.

50. Antoni Vicent i Tolz (Castelló de la Plana, 1837 – València, 1912), llicenciat en dret i lletres, va ingressar a la Companyia de Jesús el 1860. Iniciador del catolicisme social va fundar Cercles Catòlics d'Obrers per tota Espanya; a finals del segle XIX, reconeixia el fracàs d'aquells en l'objectiu de la recristianització de la societat i va promocionar, des de llavors, els gremis mixtos i les caixes rurals. Amb la llei d'associacions (1906) els gremis s'hi van readaptar per esdevenir sindicats. Cal fer notar la gairebé coincidència en el temps de la promulgació de la llei i de la seva presència en campanya a Catalunya. Es tractava que els sindicats fossin catòlics abans que socialistes o anarquistes. Les seves obres van ser de lectura obligada als seminaris.

51. Vicent, a Barcelona, va conferenciar a l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular; associació fundada a l'octubre de 1905 pel bisbe Casañas, amb l'ànim de deixar de condemnar el liberalisme i encaminar-lo cap al cristianisme. Vicent hi va parlar de sindicats horitzontals, gir que havia donat a conèixer en la primera Setmana Social, el maig de 1906, a Madrid. A Barcelona, la idea no va quallar, però es relaciona amb el suport que va rebre l'any següent el pare Gabriel Palau, el qual va donar unes lliçons mensuals a l'Associació d'Eclesiàstics, que van ser publicades, *La Acció Social del Sacerdote*. Vegeu ANDRÉS-GALLEGO (1984).

52. «Acción Social Católica», a *El Baix Penedès*, 7 de juliol de 1906.

53. BALMES (1849).

circumstàncies, idea que va recollir la *Rerum Novarum*,⁵⁴ seguida per Vicent.⁵⁵ La comissió veia legalitzat el Sindicat al maig de 1908.⁵⁶ «Comensem aquest any un “Celler comunal”», escrivia el diputat per Solidaritat Catalana Jaume Carner.⁵⁷ Van començar llogant un celler per elaborar vi en comú; eren vint-i-un socis.⁵⁸

El novembre de 1909, s'havia constituït, en reunió extraordinària del Sindicat Agrícola, la Caixa de Crèdit i Estalvis del Vendrell; però aquesta no va estar al servei exclusiu dels socis ni es va limitar al foment de l'agricultura,⁵⁹ com era usual en la major part de les Caixes aixoplugades per un Sindicat.⁶⁰ La Caixa, igual que el Sindicat, no era declaradament confessional, però un dels capellans del Vendrell havia estat membre de la Comissió organitzadora de la Caixa,⁶¹ i després, en les diferents Juntes que s'anirien constituint, una vocalia sempre l'ocuparia un capellà. Ser catòlic no era condició necessària per ser soci del Sindicat, ni els estatuts d'aquestes entitats integraven l'obligatorietat de pràctiques religioses, tal com succeïa en les fundacions vicentianes, però aquella vocalia permanent era significativa de la influència de l'Església a l'entitat. El Sindicat Agrícola va estrenar celler amb la collita de 1912.⁶² El 15 d'octubre era beneït pel bisbe de Barcelona, que es trobava al Vendrell en visita pastoral.⁶³

Arran d'una festa agrària celebrada a Cunit el 22 de novembre de 1903 i mercès a les conferències de Marc Mir, Manuel Raventós i Teodor Creus, representants de la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB), s'havien format els gremis agrícoles de Cunit, Cubelles i Sant Pere de Ribes.⁶⁴

A Calafell existien quatre organitzacions catòliques entre les agràries i les de pescadors: el Sindicat Agrícola de Sant Isidre, la Unió Cooperativa, el Capellà i Obrers, i una delegació del Comitè de Defensa Social.⁶⁵

54. Encíclica de Lleó XIII, de 1891, de summa importància per al catolicisme social.

55. VICENT (1895). La primera edició és de 1893.

56. *El Baix Penedès*, 9 de maig de 1908. En aquesta data tan sols eren onze socis, i feien una crida perquè s'hi sumessin altres.

57. CARNER, Jaume, «Sindicat Agricol del Vendrell», a *El Baix Penedès*, 15 d'agost de 1908.

58. SAUMELL (2002) demostra que aquests primers socis, a més de ser grans propietaris, «no tenien com a primera activitat l'agricultura». Saumell també hi parla de la Cambra Agrícola del Vendrell (1893) i de l'Agrupació Agrícola La Viña (1899), com a associacions precursors del Sindicat.

59. *Ibidem*.

60. Molt diferent, per exemple, era el caràcter del Sindicat – Caixa Rural de la Cambra Agrícola del Noia, com es desprèn de l'article quart dels seus estatuts: «Es objeto de la misma facilitar á los socios [...], pequeñas cantidades de dinero [...] con las que puedan subvenir á sus necesidades de carácter agrícola únicamente.» Vegeu *L'Àpat*, 17 de setembre de 1910.

61. *Llibre d'Actes del Sindicat Agrícola del Vendrell*, 28 de novembre de 1909.

62. *El Baix Penedès*, 26 d'octubre de 1912.

63. *El Baix Penedès*, 12 d'octubre de 1912.

64. *Resumen de Agricultura*, 1 de desembre de 1903.

65. *La Vanguardia*, 22 de gener de 1910. Aquestes entitats s'adherien al Comitè de Defensa Social de Barcelona en ocasió del míting organitzat contra l'escola laica. Transcrivim «Capellà i Obrers» segons ens ho ofereix la font primària, però es devia tractar d'un Cercle Catòlic d'Obrers.

No era fàcil, en una societat polaritzada, fundar sindicats; mossèn Rovira ho va veure de seguida. Al Vendrell se n'havia fundat un, i va ser testimoni de la construcció del seu celler, però es tractava d'una vila, amb un nombre de propietaris més elevat que als pobles comarcans.

2.3. LA UNIÓ DE VINYATERS DE CATALUNYA (UVC)

Sembla que la idea d'iniciar una nova campanya contra l'adulteració del vi amb alcohols industrials —pràctica que la llei prohibia— va sorgir de l'Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia, quan n'era alcalde Modest Casanovas i Romeu. Aquest va convocar la Junta de la Cambra, els va exposar la idea i li van donar suport incondicional.⁶⁶

L'Ajuntament i la Cambra es van dirigir a la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB), federació a la qual pertanyia la Cambra, per tal que la campanya es duqués a terme per tota la Catalunya vitivinícola. La FACB s'ho va estudiar i, reunida la seva Junta a Barcelona el 7 de juny de 1910, va preparar una ponència que s'examinà en reunions posteriors. El dia 21, juntament amb les entitats federades, acordava la línia a seguir.⁶⁷ El primer acte havia de ser l'assemblea del 3 de juliol, a l'Ateneu Agrícola de Sant Sadurní.⁶⁸

Una de les conclusions acordades era la de constituir un sindicat vinícola de caràcter gremial, és a dir, un sindicat especialitzat en la resolució dels problemes de la vinya i del vi. Els socis es reclutarien a títol individual, sense que això significués el rebuig de l'adhesió de les entitats existents i d'aquelles que es poguessin formar; els sindicats, es deia, ja tenien els seus objectius i havien de seguir el seu camí. La nova entitat s'ocuparia específicament dels interessos dels viticultors, el més urgent dels quals era el del frau, però un cop resolt aquest abordaria altres polítiques, com la de prevenir les crisis del preu del vi.⁶⁹ Es va constituir definitivament el 20 de desembre i adoptà el nom d'Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC).⁷⁰ La UVC va ser creada des de dalt, oberta a totes les classes socials, però dirigida per la burgesia agrària, que en va dur la iniciativa.

El primer pas de la campanya consistí a formar les juntes locals i, amb aquestes, les juntes comarcals. El sistema el consideraven democràtic perquè

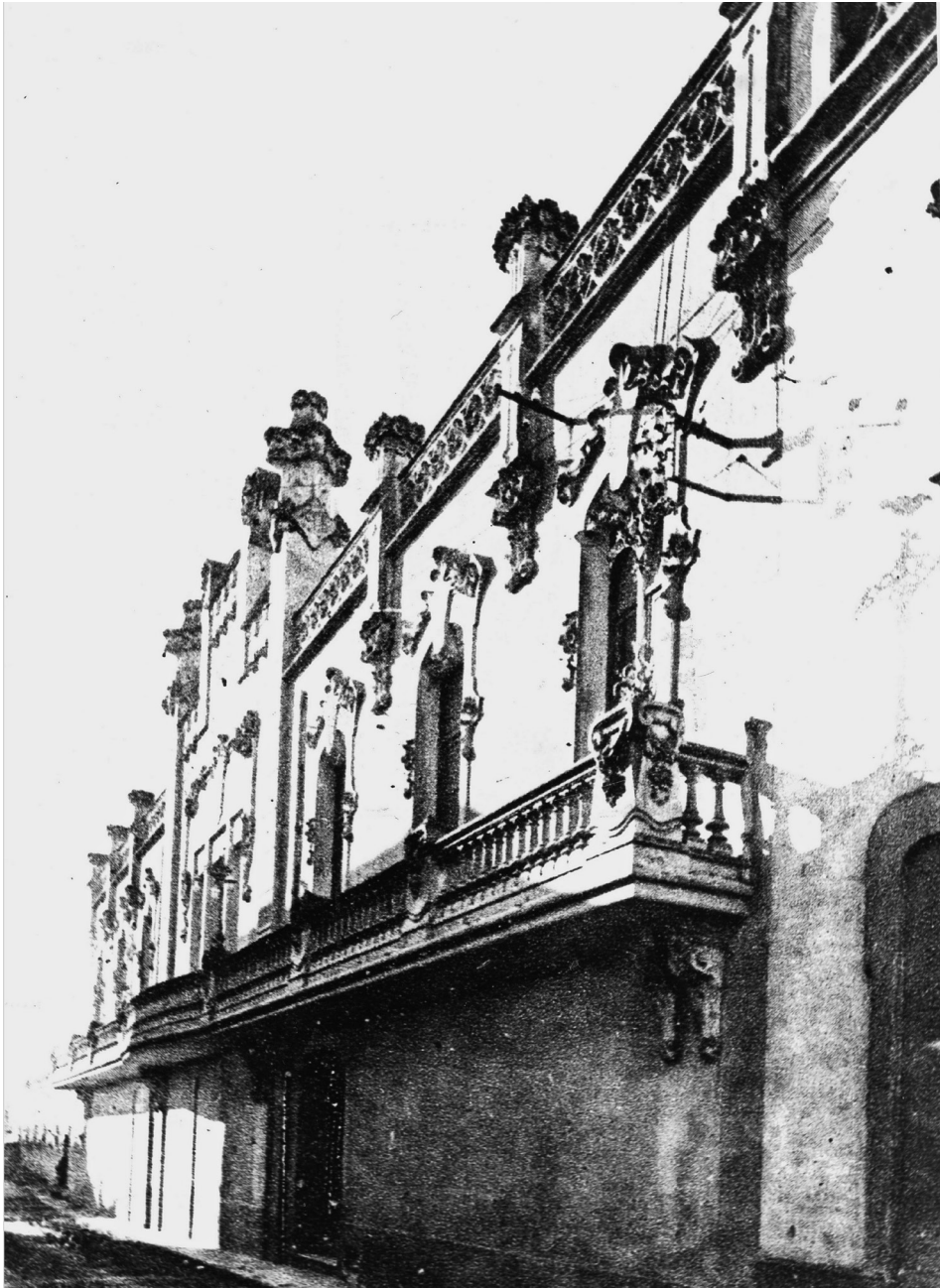
66. «Acorts de la Junta Directiva», a *L'Àpat*, 18 de juny de 1910.

67. *La Veu de Catalunya*, 6 de juny de 1910 i 21 de juny de 1910.

68. «Contra la falsificació dels productes agrícoles. Assemblea a Sant Sadurní», a *L'Àpat*, 9 de juliol de 1910. S'hi fa una crònica dels diferents parlaments que hi tingueren lloc; aporta les set conclusions o bases, i un llarg llistat d'ajuntaments i d'entitats que s'hi van adherir.

69. PARELLADA, Joan, «Orientacions vinícoles», a *La Veu de Catalunya*, 13 de novembre de 1910.

70. PARELLADA, Joan, «La Unió de Vinyaters de Catalunya», a *La Veu de Catalunya*, 9 de gener de 1911.

A l'Ateneu Agrícola de Sant Sadurn d'Anoia, en l'assemblea del 3 de juliol de 1910, organitzada per la Cambra Agrícola i la Federació Agrícola Catalana Balear (FACB), hi va néixer la Unió de Vinyaters de Catalunya (UVC). Fons Carles Querol, Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès (ACAP).